

Jan Wyrowiński

Tablica upamiętniająca internowanych i więzionych w Potulicach

W sobotę 29 sierpnia br. w Potulicach nastąpi uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej działaczy „Solidarności” i innych organizacji niezależnych internowanych i więzionych w tamtejszym Zakładzie Karnym po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku.. Uroczystość ta będzie centralnym punktem obchodów 35. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych tej w województwie kujawsko-pomorskim.

Idea umieszczenia w murze potulickiego więzienia tablicy poświęconej internowanym i więzionym z mocy wyroków stanu wojennego tliła się we mnie od dawna. Decyzja, aby ją wreszcie urzeczywistnić zapadła przed rokiem podczas zorganizowanego przez Andrzeja Drzycimskiego Zjazdu Strzebielinkowców, którego uczestnikami była część osób uprzednio internowanych w Potulicach. Przedstawiłem ją publicznie pod koniec sierpnia 2014 roku w czasie tradycyjnego dorocznego spotkania działaczy opozycji solidarnościowej z województwa kujawsko-pomorskiego w Przysieku pod Toruniem. Potem były odpowiednie informacje w mediach. Pozwoliłem sobie również zwrócić się w imieniu kolegów: **Michała Grabianki, Bogdana Koszuty, Bolesława Magierowskiego, Andrzeja Musielaka, Jana Perejczuka, Jana Raczyckiego, Antoniego Stawikowskiego, Tomasza Szaleckiego, Stanisława Śmigła i Józefa Ziemera** do odpowiednich władz państwowych, samorządowych oraz do władz penitencjarnych z prośbą o wsparcie naszej inicjatywy jak również pozwoliłem sobie sprawować pieczę nad całością działań związanych z przygotowaniem i organizacją potulickich uroczystości.

Ze wszystkich stron spotkaliśmy się z życzliwością i daleko idącą pomocą. Rolę koordynatora i głównego organizatora całego przedsięwzięcia wziął na swe barki Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w osobie nieocenionego pana **Marcina Swaczyny**, a Marszałek Województwa pan **Piotr Calbecki** zapewnił stosowne wsparcie. W bezpośrednie działania organizacyjne zaangażował się też dyrektor Zakładu Karnego w Potulicach pan **pplk Marek Aleksander** oraz Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Bydgoszczy. Nie odmówiły pomocy władze lokalne w osobach burmistrza Miasta i Gminy Nakło pana **Sławomira Napieraly**, jego zastępcy pana **Krzysztofa Błońskiego** oraz współpracowników. To za ich sprawą został przygotowane otoczenie tablicy. Niezwykła życzliwość oraz zrozumienie wagi naszej inicjatywy przez Instytut Pamięci Narodowej sprawiły, że w znaczący sposób wzbogacił się program uroczystości m.in. przez przygotowanie i zorganizowanie ceremonii wręczenia odznaczeń państwowych oraz wydanie monografii obozu internowania w Potulicach „**Nigdy przed mocą nie ugniemy szyi**” autorstwa **dr Sylwii Galij - Skarbińskiej i prof. Wojciecha Polaka**. Nie byłoby to

możliwe bez szczególne zaangażowania dyrektora oddziału IPN w Gdańsku pana **prof. Mirosława Golona**, naczelnik delegatury IPN w Bydgoszczy pani **Edyty Cisewskiej** oraz pana **dr Krzysztofa Osińskiego**. Nie sposób nie wspomnieć o pełnym zrozumieniu ze strony proboszcz miejscowej parafii **ks. Macieja Szmytowskiego TCHr**, który z ochotą podjął się organizacji kościelnej części uroczystości. Urząd do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych zgodził się partycypować w części kosztów ufundowania tablicy. Daleko idącą życzliwością wykazał się także starosta nakielski pan **Tomasz Miłowski** oraz Europejskie Centrum Solidarności. Trudno również nie zauważyć wyjątkowego zaangażowania w przygotowanie organizacyjne miejscowego społecznika, a zarazem dyrektora Zespołu Szkół im. Dzieci Potulic pana **Jacka Kiersznickiego**.

Wspomniany dr Krzysztof Osiński z IPN jest autorem informacji, która będzie umieszczona w sąsiedztwie odsłanianej tablicy. Stwierdza w niej m.in.:

W czasie II wojny światowej w Potulicach funkcjonował niemiecki obóz przesiedleńczy i obóz pracy. Przetrzymywano w nim i represjonowano ok. 25 tys. Polaków. Po wojnie w miejscowości tej komunistyczne władze utworzyły Centralny Obóz Pracy dla Niemców, który funkcjonował w latach 1945–1950. Po jego likwidacji, w 1951 r. utworzono w Potulicach Zakład Karny dla mężczyzn. W założeniu miał on być przeznaczony do izolowania więźniów kryminalnych, lecz w rzeczywistości władze komunistyczne wielokrotnie umieszczały w nim również swoich przeciwników politycznych.

Najbardziej znana forma represjonowania w tym miejscu więźniów politycznych miała miejsce w stanie wojennym, kiedy to w ZK w Potulicach utworzono ośrodek odosobnienia dla przeciwników władzy komunistycznej. Funkcjonował on od 13 grudnia 1981 r. do 31 marca 1982 r. W okresie tym bezprawnie przetrzymywano tu 207 osób związanych z NSZZ „Solidarność”, NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”, Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, Konfederacją Polski Niepodległej i tzw. opozycją przedsierpniową. 148 spośród tych osób pochodziło z woj. toruńskiego, 55 osób z woj. bydgoskiego i po jednej osobie z woj. lubelskiego, śląskiego, szczecińskiego i wrocławskiego.....

Pomimo likwidacji ośrodka odosobnienia w Potulicach znajdujący się w tym samym miejscu Zakład Karny nadal był wykorzystywany do przetrzymywania więźniów politycznych. Szacuje się, że okresie 1982–1989 więziono tam około 200 tego typu osób. Wśród najbardziej znanych wymienić można m.in. Jerzego Dłużniewskiego, Krzysztofa Dowgiałło, Andrzeja Milczanowskiego i Czesława Nowaka.

Tablicę zaprojektował znany toruński rzeźbiarz **profesor Andrzej Borcz** z UMK. Będzie ona umieszczona w murze więzienia nieopodal głównej bramy wjazdowej. W jej pobliżu znajdzie się wspomniana już tablica informacyjna przygotowana przez IPN naświetlająca tło historyczne oraz okoliczności powstania Ośrodka Odosobnienia dla Internowanych w Potulicach, jego dzieje jak również informacje o internowanych i więzionych w Potulicach.

Najpoważniejszym problemem było dotarcie do jak najszerzego grona internowanych i więzionych w Potulicach. Spora grupa spośród nich wyemigrowała. Dzięki ogromnemu wysiłkowi zasłużonego działacza opozycji demokratycznej a następnie podziemia solidarnościowego **Stanisława Śmigła**, ostatecznie udało się ustalić adresy i przesłać zaproszenia do ponad 300 osób. Mamy nadzieję, że większość z nich pojawi się w Potulicach wraz z rodzinami. Smutne jest to, że nie żyje już co najmniej 110 osób. Staraliśmy się zaprosić ich najbliższych.

Uroczystości rozpoczną się w sobotę 29 sierpnia 2015 w Potulicach o godz.11.00 według następującego programu:

- Msza św. przed miejscowym kościołem pw. Zwiastowania NMP w intencji Ojczyzny i za zmarłych kolegów,
- przejście pod bramę Zakładu Karnego
- wystąpienia, odsłonięcie i poświęcenie tablicy, składanie kwiatów, zbiorowa fotografia przybyłych internowanych i więzionych w Potulicach
- przejście do Pałacu Potulickich
- ceremonia odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności
- promocja wydanej przez IPN książki **„Nigdy przed mocą nie ugniemy szyi. Obóz internowania w Potulicach 1981-1982”** autorstwa Sylwii Galij-Skarbińskiej i Wojciecha Polaka
- dla byłych internowanych i więzionych możliwość zorganizowanego wejścia na teren więzienia i zwiedzania pawilonu VII
- piknik na terenie miejscowej szkoły, stanowiący okazję do spotkań towarzyskich. Wśród dań będzie m.in. grochówka przyrządzona w kuchni więziennej. Występy artystyczne.